

Uitbouw van slimme netten en de uitrol van slimme meters

**ACV, ACOD Brussel, ACW, Vlaams ABVV, Gezinsbond, OIVO,
Samenlevingsopbouw, Test-Aankoop**
9 september 2011

Ter inleiding	2
1. Situering in het geheel van de energiemarkt	3
2. Gebruikelijke argumentatie pro volledige uitrol onderzocht	5
2.1. Prijs­effect van een totale uitrol voor de kleine gebruiker	5
2.2. Energiebesparing voor de huishoudens	6
2.3. Effect van energiebesparing op het niveau van de samenleving	8
2.4. Nutteloosheid van frequente meteruitlezingen (15'/per uur)	9
3. Risico's voor maatschappelijk kwetsbare groepen	10
3.1. Gevaren van voorafbetalen	10
3.2. De sociale openbaardienstverplichtingen	10
3.3. Sociale maximumprijzen	11
3bis. Onze privacy: de risico's voor de persoonlijke levenssfeer van alle burgers	12
4. Scenario voor het invoeren van slimme meters ten behoeve van een slim net	14
4.1. Kosten- en batenanalyse	14
4.2. De privacy van de consument	15
4.3. De facturatie	15
4.4. Het afhandelen van verhuis	15
4.5. Het invoeren van timeframes en bijhorende prijsformules	15
4.6. De uitrol van de slimme meter	16
4.7. De basisdiensten en optionele diensten en bijhorende functionaliteiten	16
5. Lijst met ondertekenaars	18

TER INLEIDING

De intelligente netwerken en –meters treden steeds meer op de voorgrond.

Tegen september 2012 verwacht de Europese Commissie zelfs een onderbouwde evaluatie van het Vlaams Gewest over een algemene invoering van de slimme meter.

Een breed front van middenveldorganisaties plaatst echter fundamentele vraagtekens bij de door lobbyisten van de elektriciteitsindustrie zo gepropageerde slimme meters. Deze zullen immers een aanslag vormen op de nu al onbetaalbare energiefactuur van kleine elektriciteitsverbruikers, een categorie waarbinnen gezinnen in armoede sterk oververtegenwoordigd zijn.

In een gezamenlijk rapport van de ondertekende middenveldorganisaties komen tal van prangende problemen aan bod.

Is namelijk het besparingspotentieel dat aan de slimme meter wordt toegedicht niet zeer zwaar overschat ?

Met welke middelen worden gezinnen met lage inkomens geacht om hun oude huishoudelijke toestellen, die niet compatibel zijn met de slimme meter, te vervangen door nieuwe? Wat zal de impact zijn van nieuwe tariefformules die elektriciteit tijdens de dag duurder maken op o.a. werklozen, zieken of gepensioneerden? Hoe zal voorkomen worden dat slimme meters bestaande sociale maatregelen in de strijd tegen energiearmoede uithollen? En hoe kan het fundamentele recht op privacy van consumenten gegarandeerd worden?

Onafhankelijk en grondig onderzoek is absoluut noodzakelijk om tot voldragen en sociaal rechtvaardige besluitvorming te komen in dit dossier.

De middenveldorganisaties rekenen op het Vlaams parlement om in deze zijn verantwoordelijkheid te nemen.

ACV
ACOD Brussel
ACW
Vlaams ABVV
Gezinsbond
OIVO
Samenlevingsopbouw
Test-Aankoop

1. SITUERING IN HET GEHEEL VAN DE ENERGIEMARKT

De slimme meter, of beter de elektronische (slimme meter) meter klopt aan de deur van onze energiemarkt.

Maar wie laat hem binnen? En onder welke voorwaarden? Er heerst nog veel onduidelijkheid.

De grote leveranciers/producenten, bij monde van de federatie van elektriciteitsproducenten en – leveranciers FEBEG, zijn van mening dat de slimme meter onlosmakelijk verbonden is met onze toekomstige energiemarkt. Bij iedere afnemer die energie aankoopt en waar energie gemeten wordt, moet volgens hen een slimme meter voor elke energiedrager geïnstalleerd worden. Ze koppelen dit aan voordelen van duurzaam omgaan met energie en garantie op aanbod. De leveranciers/producenten zien een grote rol voor zichzelf weggelegd in het geheel. Ze willen de meetgegevens van elke gebruiker kennen om er onmiddellijk op in te spelen en flexibele prijzen aan te bieden.

De distributienetbeheerders (DNB's) benadrukken dat hun dienstverlening moet gegarandeerd blijven bij de definitieve implementatie van de slimme meters. We stellen wel een verschil in standpunt vast omtrent de volledige uitrol van slimme meters. Waar EANDIS voet bij stuk houdt dat een smart grid/meter pas zijn volledige ambitie en resultaat bereikt bij een totale uitrol bij iedere afnemer, is INFRAX daarvan niet overtuigd. De kostprijs en de kosten en baten moeten duidelijk worden afgewogen, zegt deze marktspeler.

De marktspeler die het energietransport en de hoogspanning regelt, ELIA, zet ook een belangrijke toon. Elia beweert namelijk dat het niet nodig is bij kleine gebruikers een slimme meters te installeren om een slim net te realiseren. Enkel indien bepaalde functionaliteiten noodzakelijk worden om het DSM (Demand Side Management) in werking te stellen, zijn slimme meters bij deze kleine gebruikers wel een noodzaak.

Een groep van consumenten- en sociale organisaties, willen ook een rol spelen binnen dit marktproces.

- Wij willen bewaken dat de kleine consument/verbruiker geconsulteerd, benoemd en beschermd wordt. Dit in het bijzonder in de opmaak van de evaluatie voor de Europese Commissie tegen 3 september 2012 in functie van artikel 3 van de richtlijn dat handelt over openbaardienstverplichtingen en bescherming van de afnemer en meer bepaald punt 11 (elektriciteit) en punt 8 (gas) binnen het derde energiepakket van 13 juli 2009.
- Deze consultatie dient te gebeuren in het kader van een kosten-batenanalyse op lange termijn voor de markt en voor de individuele consument en moet duidelijk een evaluatie bevatten van de economische haalbaarheid en kostprijs voor de verschillende segmenten van verbruikers en voor diverse verbruikersprofielen. Slechts op basis van deze kosten-batenanalyse wordt duidelijk welke consumentengroepen baat hebben bij de installatie van een slimme meter en aan welke vorm of voorwaarden de eventuele uitrol zal moeten beantwoorden.

Zolang de resultaten van deze kosten-batenanalyse niet gekend zijn en er bijgevolg geen conclusies zijn over de volledige implementatie of uitrol bij alle afnemers, zijn de marktspelers eraan gehouden om hierover op een objectieve manier met het publiek en de klanten te communiceren. Momenteel wordt deze objectiviteit niet gegarandeerd. In de proefprojecten wordt de slimme meter aangeprijsd als een instrument waarover alle gebruikers in Vlaanderen binnen een aantal jaren zullen beschikken.

Een aantal fundamentele aandachtspunten blijven voor ons hand in hand gaan:

1. de sociale bescherming en openbaardienstverplichtingen
2. de slimme meter moet leiden tot energie-efficiëntie (cfr. het uitgangspunt van het Europees beleid)
3. een eerlijke verdeling van de kostprijs van de implementatie van de slimme meter en de garantie dat financiële lasten voor optionele diensten ten behoeve van andere markspelers niet op de verbruikers afgewenteld worden.
4. de vrije keuze en privacy van de consument

2. GEBRUIKELIJKE ARGUMENTATIE PRO VOLLEDIGE UITROL ONDERZOCHT

In enkele specifieke aandachtspunten nemen we de gebruikelijke argumentatie voor de algemene invoering van slimme meters onder de loep.

2.1. PRIJSEFFECT VAN EEN TOTALE UITROL VOOR DE KLEINE GEBRUIKER

De totale uitrol van slimme meters was in eerste instantie een eis van de producenten en leveranciers en werd fel benadrukt door de lobby van fabrikanten van slimme meters. Ook de netbeheerders kunnen misschien een goede zaak doen aan de implementatie van de slimme meters. De meetgegevens kunnen elektronisch opgevraagd worden. Er zullen minder loonkosten zijn omdat de fysieke opmeting van meterstanden afneemt. Ook voor de bedrijven die meters verkopen, liggen grote winsten in het verschiet.

De eerste schattingen van de kostprijs van de slimme meter bedroegen 40 euro per jaar per consument. De levensduur van de meter is slechts tien jaar, in tegenstelling tot de mechanische Ferraris-meter die meer dan dubbel zolang meegaat.

Ondertussen beseffen we dat deze inschatting van de jaarlijkse kost voor de consument te optimistisch was. In Groot-Brittannië en Zweden ligt de jaarlijkse kostprijs op ongeveer 200 euro. In Italië koos men omwille van een dringende nood aan fraudedetectie voor een 'goedkoper' alternatief van 70 euro.

Uiteraard behelst dit bedrag enkel de aankoopprijs van de slimme meter en maken we hier dan nog abstractie van kosten voor plaatsing en gebruik die de consument mogelijks moet ophoesten.

De uitrol van slimme meters zal ongetwijfeld verzwarende gevolgen hebben voor de prijszetting op diverse niveaus: op de tarieven van de leveranciers en op de distributietarieven.

a. Impact van de slimme meter op de distributietarieven

De globale kostprijs die genoemd wordt voor een totale uitrol van de slimme meters in Vlaanderen varieert. Eandis zelf noemt een bedrag van 1,3 à 1,5 miljard euro waarvan men meent 800 miljoen euro te kunnen recupereren door besparingen. 700 miljoen zou via de distributietarieven doorgerekend worden aan de verbruiker, die daardoor met 20% zullen stijgen. Voor de huur van de meter wordt een bedrag genoemd van 40 euro per jaar. Maar volgens bovenstaande bedenking kan dit evengoed 70 tot 200 euro bedragen.

b. Impact op de tarieven van de leveranciers

FEPEG wil een stapsgewijze aanpak:

- smart meters ter ondersteuning van de huidige marktprocessen (start uitrol);
- verschuiven van het verbruik door gebruik te maken van prijssignalen en timeframes (2014);
- verschuiven van het verbruik door gebruik te maken van prijssignalen en flexibele timeframes (real time invloed) (2016);
- Demand Side Management (2020).

FEPEG verantwoordt deze aanpak door te wijzen op de betere afstemming tussen vraag en aanbod. Om die doelstelling te bereiken wil men:

- consumptie aanmoedigen bij overaanbod van groenestroomproductie (wind en zon);

- consumptie ontmoedigen bij zware belasting van het net door timeframes in te voeren, wat consumenten moet aansporen om hun verbruik te verschuiven naar goedkopere timeframes. De klant zou in die optiek kiezen voor de formule die het best bij zijn verbruikspatroon past.

Belangrijke groepen van consumenten zijn echter niet in de mogelijkheid om hun verbruik te verschuiven, omdat ze de hele dag thuis zijn of omdat ze reeds een deel van hun verbruik reeds verschoven hebben in reactie op het dag- en nachttarief.

Een voordeel voor de consument zit er alleen in wanneer die consument ook weloverwogen de voordeligste formule kan kiezen. Dynamische prijsformules zullen die keuze erg moeilijk maken en rationele prijsvergelijkingen zullen quasi onmogelijk worden.

- ➔ De kosten van de slimme meter (waarvan de baten voor kleine verbruikers fel betwistbaar zijn) mogen niet afgewenteld worden op de kleine verbruiker. Er moeten te allen tijde voorkomen worden dat wie geen baat heeft bij het verhaal wel opdraait voor de kosten (cfr. zonnepanelen).

2.2. ENERGIEBESPARING VOOR DE HUISHOUDENS

Wat als één van de troeven van de slimme meter naar voor wordt geschoven, is de opportuniteit om consumenten aan te zetten tot energiebesparing. De slimme meter beoogt immers een betere kijk op je verbruik. Een volledige uitrol van de slimme meter staat dan, volgens de pleitbezorgers van deze uitrol, garant voor energiebesparing.

We willen duidelijk stellen dat niet de slimme meter op zich leidt tot energiebesparing. Het is aan de consument om de slimme meter als instrument te hanteren, de mogelijkheden te leren benutten en zijn gedrag aan te passen. Bovendien moet deze besparing kunnen gebeuren onder de meest optimale omstandigheden wat betreft woonkwaliteit en het beschikken over energiezuinige toestellen.

De mogelijkheden om energie te besparen hebben dus veeleer te maken met sociale factoren en met het profiel van de gebruiker. Mensen in armoede zijn vaak kleine elektriciteitsverbruikers omdat ze weinig huishoudelijke toestellen hebben. Bovendien is ook hun (huur-)woning vaak van slechte kwaliteit. Een jaarverbruik van minder dan 700 kWh elektriciteit is zeker niet ongewoon. Bij zo'n klein verbruik is het besparingspotentieel natuurlijk heel wat kleiner.

Bovendien is het verbruik zo beperkt en gericht op het voldoen van de basisbehoeften, dat verschuivingen naar andere dagdelen (met goedkopere tarieven) bijna onmogelijk zijn. Je kan het avondmaal met je gezin toch niet verschuiven naar half tien omdat koken dan voordeliger is? Je kan 's avonds laat toch niet meer stofzuigen wil je last met je burens vermijden?

Een case-study

In de veronderstelling dat de besparing in huishoudens lineair verloopt, onafgezien van het verbruiksprofiel of het inkomensprofiel, komen we tot de volgende resultaten

We delen de huishoudelijke afnemers in Vlaanderen in verschillende verbruikersprofielen.

- De zeer kleine verbruiker (A) met een verbruik van 600 kWh per jaar.
- De kleine verbruiker (B) met een verbruik van 1.200 kWh per jaar.
- De middelgrote (C) met een verbruik van 3.500 kWh per jaar (1.900 in nacht- en 1.600 in dagtarief).
- De grote (D) met een verbruik van 7.500 kWh per jaar.

We berekenen de mogelijke besparing zowel in hoeveelheid (kWh per jaar) en in factuurkosten

(euro per jaar) in de veronderstelling van een daling met het verbruik met 1,5 % (volgens de KEMA-studie) en met 4% (studie KEMA voor Nederland).

De factuurkosten en de eventuele besparingen zijn gebaseerd op de tarieven bij de standaardleverancier van september 2010 in de provincie Antwerpen – IVEKA , volgens de simulator van de VREG.

Profiel	Normaal verbruik (kWh)	Besparing in kWh		Besparing in Euro (tarieven sept. '10)	
		KEMA 1.5%	KEMA NL 4%	KEMA 1.5%	KEMA NL 4%
Profiel A	600	9,5	24	2,85	7,2
Profiel B	1.200	18	48	4,5	12
Profiel C	3.500	52,5	140	10,5	28
Profiel D	7.500	113	300	21,47	57

Die besparingen van 2,85 tot 10,5 euro per jaar en per gezin voor de kleine en middelmatige gebruikers staan tegenover een meerkost per jaar van – naar schatting – 40 euro per slimme meter. Hierbij willen we ook opmerken dat een begeleiding via de Energiejacht erin slaagt gezinnen tot 8% energie te doen besparen. Deze intensieve begeleiding en de groepswerking lijkt meer op maat van mensen in armoede.

De vraag wordt dan welke meerwaarde het installeren van een slimme meter voor deze kleine gebruikers nog heeft.

De energiebesparing komt er dus alleen als de consument zelf op basis van de meetgegevens maatregelen neemt zoals gedragsverandering of de aankoop van energiezuinige toestellen. Daar komt nog bij dat, om energie te kunnen besparen via het moduleren van de vraag (eventueel met inschakeling van domotica), de slimme meter in contact moet staan met huishoudelijke toestellen. Huidige toestellen zijn daartoe nog niet uitgerust. Het vraagt dus extra investeringen van de klant om nieuwe toestellen aan te kopen of bestaande toestellen aan te passen. Deze investeringen zijn niet weggelegd voor financieel zwakkere huishoudens. De baten van energiebesparing (op de factuur) gaan dus opnieuw voorbij aan zij die ze het meest nodig hebben (Matteüeffect).

- ➔ Wij vragen dat de overheid maatregelen voorziet om uitsluiting van financieel zwakke huishoudens aan dit besparingsverhaal te voorkomen.
- ➔ Onderzoek toont aan dat het besparingseffect bij huishoudens vervaagt. Iedereen vervalt immers snel in oude gewoontes. Wij vragen dat het effect van de energiebesparing op korte én lange termijn permanent wordt opgevolgd.
- ➔ De consument heeft het recht om de slimme meter te aanvaarden of te weigeren. De huidige (Ferraris)meter kan nog perfect meedraaien op het slimme net.
- ➔ Niet de meter maar de gebruiker zorgt voor energiebesparing. En dan zijn er goedkopere en makkelijkere instrumenten om aan nuttige informatie te geraken, bv. het consequent opvolgen van meetgegevens. Begeleiding op maat via energiesnoeiërs of de Energiejacht kan aanzetten tot het nemen van nuttige energiemaatregelen.

2.3. EFFECT VAN ENERGIEBESPARING OP HET NIVEAU VAN DE SAMENLEVING

Er wordt voortdurend geargumenteed dat de slimme meters zullen bijdragen tot het verminderen van het verbruik (zie hoger) en tot een verschuiving in het verbruik. Door een verschuiving van het verbruik kunnen piekmomenten afgevlakt worden en wordt er bespaard op productie-uitrusting en inzake de inzet van milieubelastende productie-eenheden.

a. *Energie Efficiënte Investerings (EEI)*

In dit verband zijn Energie Efficiënte Investerings (EEI) van het grootste belang, onder meer voor het beheersen van het energiegebruik van de kleine gebruikers en voor het rationeel beheer van het net.

Het is evenwel van belang om voor alle EEI de kosten af te wegen ten opzichte van de relatieve opbrengst in energiebesparing.

Met wat we nu weten over de kosten en baten is het primordiaal om EEI te oriënteren naar de verbetering van het woningenpark en het verspreiden van energie-efficiënte huishoudtoestellen.

- De overheid dient fors te investeren in doelmatige REG-maatregelen die rechtstreeks de energiebesparing bij kleine verbruikers en mensen in armoede ten goede komen, bv. de aankoop van energiezuinige toestellen.

b. *Belang en mogelijkheden van peak shaving als onderdeel van het efficiënt beheer van het net*

De kern van de zaak is om te komen tot een slim net en beheersing van de netbelasting.

De prioriteit moet gaan naar het sturen van het industrieel verbruik en het verbruik van de dienstensector met daarin begrepen de overheidsdiensten. Welke is de verbruiksbesparing en het effect op peakshaving als gevolg van de algemene invoering van de slimme meter, inclusief de 15' gegevens, die in de industriële sector al lang een realiteit is? Welke is de ruimte in de industrie en de dienstensector - inclusief overheid - voor grotere modulering van het gebruik?

Het is absoluut noodzakelijk om, via onderzoek, de reële mogelijkheden tot verschuiving van het verbruik per categorie van verbruikers (dienstensector, industrieel, residentieel) in kaart te brengen. Pas daarna kunnen we werkelijk efficiënte maatregelen nemen om verschuiving van het verbruik en piekverlaging te realiseren.

Wat zijn de mogelijkheden bij het residentieel verbruik?

Inzake verbruiksbesparing:

Het residentieel verbruik bedraagt 31 % van het totale elektriciteitsverbruik. De daling van het verbruik, onder strikte voorwaarden, door het invoeren van de slimme meter wordt geraamd op 1,5 % tot 4 %. We spreken dus over een potentiële besparing van 1,33 % van het elektriciteitsgebruik.

Inzake verbruikverschuiving:

Ook de verbruikverschuiving is slechts toepasbaar op 31 % van het totale elektriciteitsverbruik (het residentiële verbruik). Onderzoek toont aan dat het overgrote deel van het gezinsverbruik niet verplaatsbaar is.

Het aandeel van het verplaatsbare verbruik (modulering) zou 10 % van het totale gezinsverbruik bedragen.

We spreken dus over een potentieel (verschuiving, niet besparing) van 3 % van het totale elektriciteitsverbruik.

Deze wel erg bescheiden mogelijkheden dienen gerelateerd te worden aan het kostenplaatje van een totale uitrol van slimme meters. Ze dienen ook vergeleken te worden met de resultaten van andere, te onderzoeken, scenario's van modulering van het verbruik.

2.4. NUTTELOOSHEID VAN FREQUENTE METERUITLEZINGEN (15'/PER UUR)

De producenten/leveranciers (FEBEG) vragen om de meteropnames zoveel mogelijk te detailleren en uit te lezen per vijftien minuten. Dit dient enkel een commercieel belang: de slimme meters zullen op die manier aangewend worden voor de segmentering van de markt. Een veelheid van creatieve tariefformules of te wel dynamic pricing zal ontstaan. De leveranciers zullen de klanten kunnen aanspreken op basis van hun gesegmenteerd verbruik. De leveranciers zullen zelfs extra diensten kunnen aanbieden en hiervoor laten betalen. Ze kunnen ook bepaalde klantengroepen selecteren en anderen 'laten vallen' omdat die commercieel niet interessant zijn.

En de klant? Hij ziet door het bos de bomen niet meer... het wordt voor hem onmogelijk om de verschillende tarieftypes en/of leveranciers onderling te vergelijken. Heel wat gebruikers geven aan dat ze door de bomen het bos niet meer zien, kortgeschoolden en anderstaligen al helemaal niet meer. De tarifiering wordt dermate complex dat enkel de zeer bewuste en geïnformeerde gebruiker nog zijn weg vindt

Bovendien vergen bepaalde tariefplannen ook gedragsverandering bij de gebruiker (zoals het tweevoudig tarief pas voordeel oplevert als je huishoudelijk taken 's avonds of in het weekend uitvoert). Dit kan het gezinsleefpatroon erg veranderen. Gebruikers mogen niet de dupe worden van een fluctuerende prijsaanbod. Er zal een prijsdifferentiatie optreden waardoor doelgroepen die overdag thuis zijn (gepensioneerden, langdurig zieken, invaliden, werklozen ...) een nog hogere elektriciteitsfactuur zullen betalen. De kostprijs van energieverbruik tijdens de piekuren zet bij sommigen nu al een rem op hun comfort (bv. de verwarming overdag lager draaien).

- ➔ Wij willen geen opnames per kwartier die enkel dienstig zijn voor de segmentering van de markt en zorgen voor onoverzichtelijkheid voor de klant.
- ➔ Wij vragen dat de mogelijkheid om te kiezen voor een enkelvoudig tarief of een dag- en nachttarief blijft behouden.

3. RISICO'S VOOR MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE GROEPEN

3.1. GEVAREN VAN VOORAFBETALEN

De leveranciers zijn er voorstander van om hun facturatie via een systeem van prepayment te organiseren. Dit is een facturatie gebaseerd op het budgetmetersysteem.

Dit systeem houdt het risico in dat energie voor veel gezinnen onbetaalbaar wordt. Voor gezinnen met elektrische verwarming of een elektrische boiler zal het elektriciteitsverbruik onbetaalbaar worden (blijven). Gezinnen met aardgas zullen vooral in de wintermaanden niet meer kunnen betalen. Anderen kunnen in betalingsmoeilijkheden komen omwille van slechte woonomstandigheden of versleten huishoudtoestellen.

- Wij willen dat de consument de mogelijkheid behoudt om voorschotfacturen te betalen aan een vast maandelijks (tweemaandelijks) bedrag. Het werken met budgetmetersystemen kan nooit veralgemeend worden en moet zeer strikt wettelijk geregeld blijven met voldoende garanties voor financieel zwakkere gebruikers. De slimme meter mag geen energiearmoede veroorzaken.

3.2. DE SOCIALE OPENBAREDIENTSVERPLICHTINGEN

De energiewetgeving voorziet een aantal sociale maatregelen. Zo heeft elke inwoner van Vlaanderen recht op een gratis hoeveelheid elektriciteit en kunnen bepaalde afnemers genieten van lagere energieprijzen. Daarnaast zijn er maatregelen die voorkomen dat klanten die problemen hebben met het betalen van hun elektriciteits- en/of gasfacturen, zomaar worden afgesloten van elektriciteit en/of aardgas.

- Wij willen dat alle bestaande sociale openbaredienstverplichtingen – op zijn minst – behouden blijven.

Een aantal voorbeelden:

- Volledige afsluiting na wanbetaling kan alleen wanneer de gehele wettelijke procedure werd gevolgd. Het veranderen van deze procedure in het nadeel van betrokkene is onbespreekbaar.
- De categorieën van beschermde klanten moeten uitgebreid worden in samenwerking met de federale overheid.
- Het recht op sociale maximumprijzen en de automatische toekenning ervan moet gegarandeerd blijven.
- Er is een gegarandeerde minimumlevering voor elektriciteit (minimum ampère) en gas zodat het recht op energie gegarandeerd wordt en energiearmoede uitgesloten.
- Optimaliseren van de werking van de LAC en gelijke behandeling van elke betrokkene die wordt opgeroepen, ongeacht de lokale invulling door het OCMW.
- Toegankelijke dienstverlening reglementeren voor de leveranciers tegen betaalbare prijzen met aandacht voor kwetsbare groepen.

De sociale openbaredienstverplichtingen dienen nog uitgebreid te worden voor de nieuwe functies van de slimme meters. De modaliteiten van de slimme meters moeten aangepast worden aan de wetgeving i.v.m. sociale openbaredienstverplichtingen en niet omgekeerd.

- Wij willen dat in alle proefprojecten die uitgevoerd worden door de distributienetbeheerders, in het kader van de slimme meters, sociale klanten betrokken worden om specifiek de toepassing van sociale openbaredienstverplichtingen te onderzoeken. Met sociale klanten bedoelen we de huishoudelijke afnemers die gedropt

worden op de vrije markt en klant worden bij de distributienetbeheerders. Er mag geen uitzondering gemaakt worden voor de budgetmeterklanten. Momenteel worden zij uitgesloten van de proefprojecten.

- ➔ Wij willen een afdwingbare duidelijke richtlijn die consument beschermt tegen wanpraktijken van sommige leveranciers die verkoopssystemen en –technieken hanteren waartegen kwetsbare groepen niet gewapend zijn. Dat stellen we immers vast bij de agressieve verkoop van energiecontracten. Ook daar worden minder mondige en laag opgeleide klanten gevisieerd om hen met mooie praatjes een contract aan te smeren.

Deze richtlijn dient gereguleerd én gecontroleerd te worden, vergelijkbaar met het ‘federaal akkoord ‘de consument in de vrijgemaakte gas- en elektriciteitsmarkt’ en de gedragscode.
- ➔ Wij willen dat de klant het vertrouwen kan behouden in diegene(n) die zijn meetgevens en verbruiksgegevens afleest. De distributienetbeheerders kregen die taak binnen de markt toegewezen. Dit moet zo blijven. De meetgegevens mogen niet in handen komen van commerciële bedrijven om deze gegevens te commercialiseren en de vertrouwelijkheid én privacy te schaden.

Wij willen dus niet dat de commerciële leveranciers meetgegevens kunnen aflezen.
- ➔ De vermogensbegrenzer van 10 ampère voor elektriciteit, voorzien wanneer men klant wordt bij de distributienetbeheerder, mag nooit verlaagd worden.

3.3. SOCIALE MAXIMUMPRIJZEN

Sommige gezinnen en personen genieten van verlaagde elektriciteits- en aardgasprijzen, de zogenaamde sociale maximumprijzen. De sociale maximumprijs is in principe de prijs die de goedkoopste leverancier van elektriciteit en/of aardgas in België aanbiedt in het gebied van de netbeheerder met de laagste nettarieven. Sinds 1 augustus 2007 wordt deze prijs door de federale energieregulator CREG vastgelegd, telkens voor de komende zes maanden.

Hoe zal op een energiemarkt waar vele verschillende tariefformules mogelijk zijn, de sociale maximumprijs gegarandeerd de allerlaagste energieprijzen zijn?

3BIS. ONZE PRIVACY: DE RISICO'S VOOR DE PERSOONLIJKE LEVENSSFEER VAN ALLE BURGERS

“Het verzamelen, versturen en bewerken van gegevens die een unieke verwijzingsmogelijkheid hebben naar een individu of gezin vallen onder de wet op de persoonlijke levenssfeer.” (Wet van 8 december 1992).

In die zin valt de voorbereiding en de uitrol van de slimme meter, inclusief de proeven, wel degelijk onder de bepalingen van de wet op de persoonlijke levenssfeer.

De gevaren voor de privacy bij invoering van slimme meters worden internationaal onderkend.

In Nederland gaf de zorg om privacy bij een verplichte uitrol aanleiding tot het opschorten van een wetsvoorstel; De wet werd aangepast naar een uitrol op basis van vrijwilligheid met individuele beslissing om het gedetailleerd doorgeven van meetwaarden (15-minutenmetingen) aan of uit te schakelen.

De potentiële inbreuk op de privacy via slimme meters wordt evenredig geacht met het aantal metingen en met de frequentie van doorgegeven meetwaarden.

Studies in Nederland¹ hebben de invoering van de slimme meter getoetst aan artikel 8 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens. Volgens die studies kan het doorgeven van kwartierwaarden de privacytoets niet doorstaan. Doorgeven van dagwaarden levert gevaar op voor de veiligheid bij het kwaadwillig kapen van gegevens (bewoners al of niet afwezig).

Voor het doorgeven van metergegevens aan derden is expliciete en steeds herroepbare toestemming van de betrokkene vereist. Bovendien, waarschuwt de Belgische Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer (hierna Privacycommissie genoemd), mag het niet gaan om sluipende vormen van gebonden toestemming, waarbij aantrekkelijke marketing gadgets verbonden worden aan het doorgeven van data.

Ook de verplichte installering wordt door de Nederlandse studie in strijd geacht met de vereisten van met name de Europese directieve:

“De afname van de slimme meter door de consument wordt niet verplicht door de Richtlijn energie-efficiëntie. Er moeten individuele meters ter beschikking worden gesteld aan consumenten die hen kunnen helpen bij het bewust omgaan met energie. Er is geen verplichting tot directe en automatische doorgifte van gedetailleerde meetgegevens, noch van integrale afname. Lidstaten mogen verdergaande maatregelen treffen ter bescherming van het milieu, oftewel om meer energiebesparing te bevorderen. Aangezien er geen duidelijk bewijs is dat de slimme meter zoals in Nederland voorgesteld daadwerkelijk zal bijdragen aan energiebesparing, kan deze verdergaande maatregel niet op de Richtlijn worden gestoeld.”²

De Belgische Privacycommissie stelt in haar “Aanbeveling over de na te leven beginselen bij smart grids en slimme meters” (Aanbeveling nr. 04/2011' van 15 juni 2011)³ duidelijk dat:

¹ Het wetsvoorstel slimme meters: een privacytoets op basis van art. 8 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de mens. http://www.consumentenbond.nl/morello-bestanden/209547/onderzoek_UvT_slimme_energi1.pdf

² O. c. p. 30.

³ http://www.privacycommission.be/nl/docs/Commission/2011/aanbeveling_04_2011.pdf

- om deze verdergaande inzicht te kunnen verantwoorden zullen er duidelijke maatschappelijke voordelen moeten tegenover staan; (punt 6)
- tenslotte zal de burger over nieuwe functionaliteiten zelf de keuze moeten krijgen. (punt 8)

De Privacycommissie waarschuwt ook specifiek tegen het gevaar van afsluiting van op afstand: “... beslissingen tot afsluiting op afstand zonder dat betrokkene gelegenheid kreeg om zijn standpunt en belang te verdedigen.” (art. 12bis van de Privacywet)⁴.

Wij dringen er ook op aan dat alle aspecten van privacy en van beveiliging tegen de gevaren van security (hacking) op individueel en op collectief niveau, terdege opgenomen worden in de kosten-batenanalyse.

Wij dringen erop aan, in navolging van de privacycommissie, de gevraagde maatschappelijke kosten-baten analyse te verrichten die ook rekening houdt met de impact voor de persoonlijke levenssfeer op langere termijn, per doelgroep, naast andere aspecten (economische haalbaarheid, milieu, gezondheid).

Noot: Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens

Artikel 8. Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven.

1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.
2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

⁴ Aanbeveling punt 29

4. SCENARIO VOOR HET INVOEREN VAN SLIMME METERS TEN BEHOEVE VAN EEN SLIM NET

“Is een smart grid project mogelijk zonder een smart meter project?”

“Gedeeltelijk, voor alle aspecten die te maken hebben met de 'smartness' van het net en de interactie met alle marktpartijen behalve de kleine eindgebruikers.”⁵

De invoering van slimme meters moet in de eerste plaats gezien worden in functie van de uitbouw van een slim net. De eventuele uitrol en de modaliteiten daarvan moeten aantoonbaar in het belang van de consument gebeuren, meer bepaald van de kleine verbruikers. En ze moeten aantoonbaar in harmonie zijn met een efficiënter energieverbruik.

De principes van sociale rechtvaardigheid moeten ingebouwd worden in de manier waarop automatische metering en slimme meters het marktmodel gaan beïnvloeden.

De verwachtingen van de groep van sociale organisaties hebben betrekking op:

- de kosten- en batenanalyse
- de privacy van de consument
- de facturatie
- het afhandelen van verhuis
- het invoeren van timeframes en bijhorende prijsformules
- de prioriteiten inzake Energie Efficiënte Investerings (EEI)
- de selectieve uitrol slimme meters
- de basisdiensten en optionele diensten en bijhorende functionaliteiten

4.1. KOSTEN- EN BATENANALYSE

Volgens de richtlijn 2009 (third package) kunnen de Europese lidstaten een kosten- en batenstudie uitvoeren tegen 3 september 2012.

Wij vragen dat deze studie wordt uitgevoerd door een onafhankelijke instantie. De rolverdeling en beslissingsmodaliteiten van het platform binnen de VREG zijn onduidelijk. Het maatschappelijk middenveld en consumentenorganisaties zijn te weinig betrokken.

De kosten- en batenstudie dient bovendien per doelgroep te gebeuren en moet aantonen vanaf welk verbruikersprofiel het opportuun is om een slimme meter te plaatsen⁶, m.a.w. of de uitrol van de slimme meter volledig hoeft te gebeuren. Zal de slimme meter bijdragen tot een lager energieverbruik voor deze doelgroepen? En staat dit in verhouding tot de kost van de meter? Bovendien moet de overheid klaarheid scheppen: bij een studie met positief resultaat komt de uitrol er bij 80% van de consumenten per doelgroep. (uitrol voor 80% slaat niet op de totale bevolking van ons land).

⁵ Presentatie Visie Elia – Beleidsplatform Slimme Netten. P. 8 – 13/12/2010

⁶ Cfr. Onderzoek Ontario

4.2. DE PRIVACY VAN DE CONSUMENT

Privacy is een grondwettelijk gegeven. Het opmeten en versturen van gegevens, die bijvoorbeeld aangeven of iemand thuis is (gevaar voor inbrekers) of de consumptie redelijkerwijs voldoet aan het aantal gedomicilieerden, de levensstijl van gebruikers ... kunnen een inbreuk op de privacy betekenen.

Daarom is het van groot belang dat de toegang tot en de bewaring en toepassing van de gegevens zeer gedetailleerd worden vastgelegd. Vraag is ook of de slimme meter verplicht wordt voor iedere gebruiker.

In Nederland werden de modaliteiten van de slimme meter sterk ingeperkt nadat de wet in de Eerste Kamer werd tegengehouden omwille van privacyproblemen. De meter is niet langer verplicht, de informatiestromen worden drastisch beperkt, gegevens worden minder lang bewaard en de beveiliging wordt opgeschroefd naar bankstandaarden.

- ➔ Wij eisen dat enkel de gegevens die voor de facturering strikt noodzakelijk zijn aan de distributienetbeheerders worden overgemaakt. Het gebruik, de verwerking en de bewaring van deze gegevens moet aan strikte regels onderworpen worden.

4.3. DE FACTURATIE

Wij zijn gewonnen voor een voorschotfacturatie op basis van reëel verbruik, met een automatische uitlezing van meterstanden per twee maanden.

De jaarafrekening moet gelijkmatig gespreid worden in voorschotfacturen, betaalbaar per maand of per kwartaal. Dat wil zeggen dat de betaling van de energie gebeurt door gelijkgeschakelde maandelijkse, tweemaandelijks of kwartaalbetaling van voorschotfacturen, aangevuld door een jaarlijkse afrekening.

Er mag geen veralgemeend pre-payment ingevoerd worden. Dit vormt immers een extra belasting van de consument en is niet gerelateerd tot de Europese doelstellingen noch tot de invoering van een slim net.

4.4. HET AFHANDELEN VAN VERHUIS

Er dient een extra meteruitlezing te gebeuren bij de melding van een verhuis of bij elke andere wettelijk toegelaten stopzetting van de levering. Dit ten behoeve van de afrekening op basis van werkelijke meter-gegevens.

4.5. HET INVOEREN VAN TIMEFRAMES EN BIJHORENDE PRIJSFORMULES

De bestaande timeframes van piek- en daluren (plus exclusief nacht) volstaan. Er moet wel gestreefd worden naar een meer billijke afbakening van de periodes voor het piekurtarief en het daluurtarief, afgestemd zowel in timing als in prijszetting op de economische realiteit van de netbelasting en daaraan verbonden kostprijs van de productie.

Het invoeren van diverse meervoudige timeframes stoot op bezwaren van alle sociale organisaties:

- ➔ Het invoeren van meerdere timeframes is niet gerelateerd aan de drie EU-doelstellingen en heeft geen aantoonbare voordelen voor een betere benutting van het net.
- ➔ Meerdere timeframes, met verschillende tarifiering en vooral de flexibele meervoudige timeframes, zullen in grote mate de transparantie voor de gebruikers teniet doen. Ze

dreigen bovendien erg nadelig uit te vallen voor de sociaal kwetsbare groepen in de samenleving, zoals thuisblijvers, gepensioneerden, zieken, werklozen.

- De modulering van de vraag, via timeframes en flexibele prijszetting, is onvoldoende bestudeerd. De resultaten van modulering op basis van diverse timeframes zijn niet kwantitatief geverifieerd. Er is niet aangetoond op welke manier en hoe dit kan bijdragen tot piekverlaging.

4.6. DE UITROL VAN DE SLIMME METER

Op basis van de nu beschikbare informatie, is een uitrol van slimme meters verantwoord bij de volgende categorieën:

- Voor de gebruikers van elektrische wagens;
- Voor grote verbruikers;
- Op aanvraag (op basis van vrijwilligheid).

Bij alle andere categorieën/gebruikers kan slechts een uitrol overwogen worden op basis van de conclusies van de multidisciplinaire kosten-batenanalyse, verfijnd volgens verbruiksprofiel en volgens sociale categorieën, en gewettigd door een politieke beslissing.

4.7. DE BASISDIENSTEN EN OPTIONELE DIENSTEN EN BIJHORENDE FUNCTIONALITEITEN

a. Basisdiensten

- De basisdiensten bestaan uit:
- telegelezen meteropname per 2 maand ten behoeve van facturatie en afrekening bij verhuis;
- een huiskamerdisplay voor alle gebruikers van de slimme meter zonder bijkomende kosten
- een beleid van frequente uitlezing (per uur/ per 15') voor de prosumenten en de gebruikers van elektrische wagens, met garanties voor een level playing field voor prosumenten inzake afrekening en tarifiering van invoer op het net en verbruik .

De kosten voor de basisdiensten worden opgenomen in tarifiering. Ze vormen een aanbod voor alle gebruikers van de slimme meter.

b. Optionele diensten

De kosten van de eventuele optionele diensten worden niet opgenomen in de tarifiering: de vrager/gebruiker van de optionele diensten betaalt.

Wij zijn geen vragende partij voor een uitbreiding van de optionele diensten.

c. Bijhorende functionaliteiten

Functie	Doelstelling	Goed voor wie
TelSlimme meteruitlezing per 2 maand	Werkelijke gegevens facturatie en bij verhuis	Gebruiker leverancier DNB
Frequente telSlimme meteruitlezingen	Monitoring input op net	Prosumenten en gebruikers van elektrische wagens DNB's
Lokale poort (P-1) met woonkamerdisplay	In huis opvolgen van verbruik (directe feedback)	Gebruikers
Niet gewenst: vermogensbegrenzing en afschakeling op afstand	Kostenbesparing	DNB

5. LIJST MET ONDERTEKENAARS

ACOD Brussel

Jean Pierre Knaepenbergh, intergewestelijk secretaris ACOD Brussel
Contactpersoon: Guido Kuyl, sectorverantwoordelijke gazelco, 0477 56 02 09

ACV

Ann Vermorgen, nationaal secretaris ACV
Perscontact: Bert De Wel, 0473 82 00 97

ACW

Patrick Develtere, voorzitter ACW
Perscontact: Sara Ceustermans, 0494 35 47 50

Vlaams ABVV

Caroline Copers, algemeen secretaris Vlaams ABVV
Perscontact : Paul Van Lerberghe, 0474 72 18 62

Gezinsbond

Annemie Drieskens, gezinspolitiek secretaris van de gezinsbond, 0497 403 497

OIVO (Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikers Organisaties)
Adriaan Meirsman, directie informatie

Samenlevingsopbouw

Geert Marrin, beleidsvoerder sector samenlevingsopbouw, 0474 66 33 78
Mieke Clymans, opbouwwerker project Energie en Armoede, 0491 619 284

Test-Aankoop

Ivo Mechels, woordvoerder, 0496 57 13 05

